

BUJDOSÓ JÁNOS

„PÁRTOKTATÁS” ÉS SZELLEMI ÉLET KÁRPÁTALJÁN A SZAKIRO- DALOM ÉS A VÖRÖS ZÁSZLÓ¹ KÖRZETI LAP TÜKRÉBEN (1945-1964)

A kárpátaljai magyarság történetének eddigi legsúlyosabb, 1944-es sorsfordulója, a kommunista diktatúra és annak kultúrpolitikája jövátéhetetlen veszteségeket okozott a régió magyar szellemi életében.²

A megszálló szovjet hatóságok már 1945-ben megkezdték a totális „szovjetizálást”. Bevezették az egypártrendszert, létrehozták a különböző szocialista társadalmi szervezeteket, a területi ifjúsági szövetséget, a szak szervezeti tanácsot. Megtartották a pedagógusok és a népművelők első kongresszusát, amelyen úgy döntöttek, hogy „az oktatást és a kultúrát szocialista alapokra kell helyezni”.³

1944 novemberében megkezdődött az 1939-1944 között magyar fennhatóság alatt létesített kárpátaljai rutén területi autonómia: a kétnyelvű köz-igazgatási, oktatási és művelődési rendszer felszámolása. Új tanárokat, oktatókat küldtek Ukrajnából Kárpátalja iskoláiba. Az 1946/47-es tanévben összesen 98 magyar tannyelvű, közte 16 hétéves iskola működött, ezekben a tanulóknak száma megközelítette a 12 ezret. Viszont hosszú ideig fékeztek a magyar tannyelvű középiskolák megalakulását. A kárpátaljai népesség 17 %-át kitevő magyaroknak nem nyitottak új iskolákat, mondván, nincs elég szakember, azonban néhány 10 ezer orosz számára, akik a „felszabadítás” után a városokba költöztek, három középiskolát nyitott meg. Később ezek száma 17-re növekedett. Ez az igazságtalan hozzáállás a magyar népességgel szemben az 1950-es években csökkent, amikor is magyar tannyelvű iskolák nyíltak Ungváron, Beregszászban, Munkácson, Nagydobronyban, Kaszonyban, Beregen, Péterfélván, Aknaszlatinán, Visken stb.⁴

Sokat tett a népoktatás ügyében A. Ignát (1917-1976), aki az Ungvári Gimnázium befejezése után a Debreceni Egyetemen diplomázott bölcsész

szakon. 1951-ben a Kárpátaljai Megyei Népoktatási osztály feje lett, sokat segített a pedagógusszövetségek munkájában. Az ő aktív közreműködésének köszönhetően kezdtek megnyílni a magyar és a román tannyelvű középiskolák. A magyar és a román oktatás fejlesztésére és a tanári kar bővítésére sokat áldozott az Ungvári Állami Egyetem, valamint a Munkácsi Tanítóképző is.⁵

A hrucsovi „olvadás” kezdetekor, 1953-1954-ben nyílt meg az első négy magyar nyelvű középiskola Kárpátalján, a már 1947 szeptemberétől működő 35 elemi és 59 hétosztályos általános iskola mellett. Magyar anyanyelvű óvodák 1988-ig nem is léteztek. A magyar iskolarendszer hiányosságai mellett negatívan hatott a kárpátaljai magyar oktatásra, hogy a szülőket ritkábban direkt, gyakrabban valamilyen észrevétlen ráhatással arra ösztönözték, hogy ukrán vagy orosz iskolákba írassák be gyerekeiket. Főként Ungváron és Munkácson, de más városokban is, sok magyar szülő élt ily módon az iskolaválasztás „szabad” lehetőségével. Faluhelyen ez a csapda nem működött ilyen jól, ám az „eredmények” itt is számottevőek voltak.⁶

A terror és a félelem légköre Kárpátalján csak Sztálin halála, illetve az 1956-os magyarországi forradalom figyelmeztetése után enyhült. Hrucsov és Brezsnyev már finomabb eszközökkel, de változatlan eszmék és célok jegyében igazgatták a „Kárpátontúli” tartományt. Ugyanakkor az érvényesüléshez csak a teljhatalmú kommunista párttal való (őszinte vagy színlelt) azonosulás, együttműködés nyithatta meg az utat.⁷

A XX. kongresszussal elkezdődött közéleti tisztulási folyamat Kárpátalját is érintette. Mint említettük, az '56-os események egyébként is annak a magyar lakosságnak a problémáira irányították a figyelmet, akiket nemcsak újra elszakítottak az anyanemzettől, hanem reménytelen kisebbségi sorba jutottak és ügyeletes janicsárjaik, ideológusaik már a hrucsovi érában „szovjet-magyarokká” avansáltak. A kárpátaljai magyar kultúra fejlődése szempontjából rendkívüli jelentősége volt az ungvári egyetemen meginduló magyar filológiai oktatásnak.⁸

Megjelentek az első irodalmi oldalak a járási lapokban, 1954-ben pedig beregszászi fiatal irodalmárok egy csoportja megalapította a beregszászi irodalmi stúdiót. Az 50-es években kezdődött meg a műkedvelő együttesek létrehozása. Annak ellenére, hogy műsorukban a „kötelező” álhazafias dalok voltak túlsúlyban, a mozgalom kétségtelenül hozzájárult kultúránk fejlődéséhez. A beregszászi járási lap első irodalmi oldalaira még rányomta bélyegét a rendkívül kemény zsdanovi irodalompolitika. Itt publikálta verseit Bakos Róza, Bihari (B. Bihari – a szerk.) Sándor, Bakó (Balla) László,

Iván Tihamér, Csengeri Dezső, Sándor László. Izmosodott, erősödött az egyre kibontakozó magyar irodalmi élet Kárpátalján. Ekkor kezdte el bontogatni szárnyait a kárpátaljai magyar irodalom egyik legmarkánsabb képviselője is, Kovács Vilmos.⁹

Azonban egyes ungvári irodalompolitikusok kezdték rossz szemmel nézni a járási lapokban megjelenő egyre színvonalasabb irodalmi oldalakat, igyekeztek belekötöni az azokban közölt versekbe, „jó tanácsokat” adni a költőknek, íróknak. Egy bizonyos Vlagyimirov I. meglehetősen durva kirohanást intézett az egyik irodalmi oldal ellen. Különösen megróttta Vántus Bertalan költőt, aki szerinte „a valóságtól messze repked, nem látja a Kommunista Párt nagy ügyét, zárkózott életet él”.¹⁰

1957-ben engedélyezték az anyaországi könyvek és lapok behozatalát, majd a tömeges előfizetések révén a magyar kisebbség fellélegezhetett, a nemzet új szellemi értékeinek birtokába jutott, s maga is bekapcsolódhatott annak vérkeringésébe. A Magyar Televízió megindított adása is kedvezően hatott a kárpátaljai magyarok szellemi életére. Szintén 1957-től jelent meg az ungvári Kárpáti Kiadó gondozásában a Kárpáti Kalendárium, amely évtizedekig a hiányzó folyóiratot is pótolta.¹¹

A következő évtized a hatalom által tett engedmények kora volt: 1963-ban jött létre az Ungvári Egyetemen a magyar tanszék. 1965-ben részben, majd 1967. március 8-tól teljesen önálló napilappá alakulhatott az addig ukránból fordított *Kárpáti Igaz Szó*. Ezután sorra fordították le magyarra a különböző kommunista járási lapokat is. A kárpátaljai területi rádió magyar adása 1946-ban, a televízióé 1966-ban indult. A rádió évi 470, a televízió pedig évi 70 órát sugárzott magyar nyelven. Az 1945-ben alapított ungvári Kárpáti Kiadó 1951-ben adta ki első önálló magyar szépirodalmi kiadványát, Bakó (Balla) László: *Zengj hangosabban!* című verseskötetét, ám 1951-1990 között a helyi magyar alkotóktól mindössze félszáz antológia, illetve önálló kötet jelent meg. 1952-től működött a Beregszászi Népszínház, amely 1990-ig több mint 50 színdarabot mutatott be.¹²

Évtizedeken keresztül alakultak ki a kárpátaljai magyar irodalmi élet keretei. A Beregszász Irodalmi Kör már 1947-1948-ban létrejött, és az 1951-ben Ungváron alapítottal is kapcsolatba lépett. Sőt szervezetileg is egyesültek, de a két város közötti több mint 70 km-es távolság miatt külön tartották az összejöveteleiket. Az ungvári egyetem magyar filológia szakos hallgatói indították 1966 őszén az *Együtt* című kéziratos folyóiratot, két „évfolyam” után azonban politikai veszélyt feltételezve a lapot a pártbi-

zottság betiltotta, az ifjú szerkesztőket felelősségre vonta. Hosszas kiadói és pártbizottsági viták után, 1965-ben jelent meg Ungváron Kovács Vilmos *Holnap is élünk* című alkotása a „kárpátaljai magyarság regénye”.¹³

A szakirodalomban bemutatott tények alapján, a kárpátaljai magyar kisebbségnek óriási erőfeszítésébe került, hogy megőrizze kultúráját, hagyományait. A *Vörös Zászló*¹⁴ semmilyen diszkriminatív intézkedésről nem számol be a magyar lakossággal szemben, egyenjogúságot, egyenlőséget hirdet a testvéri népek között, amit a „Sztálini Alkotmány” garantál: „*A Szovjet Alkotmány a világ legdemokratikusabb alkotmánya*”, amely széleskörű jogokat biztosít egyaránt mindenki számára. „*Ezeket a jogokat élvezi ma a Szovjet Hadsereg által felszabadított kárpátontúli dolgozó is. ... Éljen a Sztálini Alkotmány Napja! Éljen a Sztálini Alkotmány megalkotója – a népek nagy vezére – Sztálin Jozsif Visszarianovics!*”¹⁵ – olvashatjuk egy 1948-ban megjelent publikációban.

Emellett a bölcs nemzetiségpolitikára egy másik szerző külön is felhívja a figyelmet: „*Hazánk bölcs nemzetiségi politikája, amely lehetővé teszi az itt élő magyarságának, hogy mint egyenrangú, egyenlő jogokkal és kötelezettségekkel bíró nép vegye ki a részét a Szovjetunió népeinek nagy munkájából ugyanugy, mint az elért eredményekből.*”¹⁶ Mivel a korabeli sajtó propagandaeszközként szolgált, nem csoda, ha objektivitása igen alacsony mértékű, mert idealizált képet fest a korabeli állapotokról.

Kárpátalja lakosságát a szovjet vezetés úgy kezelte, mint az éretlen gyümölcsöt: nincs azzal semmi baj, csak időre van szüksége, hogy politikailag éretté váljon, és e cél elérése érdekében mindent elkövetett. A pártiskolák megnyitása, a kommunista párt történetének oktatása, felvilágosító és átnevelő célzatú intézmények és előadások, a pártlapok, szovjet témájú könyvek és mozielőadások terjesztése, a bolsevik párt propaganda hadjárata mind-mind egy célt szolgált: az egykori „magyar burzsoá nacionalistákat” öntudatos szovjet állampolgárokká kellett nevelni. A kárpátaljai lakosság átnevelésének ideológiája az oktatásban és a kultúrában is nagy szerepet kapott. Az iskolákban csak a kommunista ideológiának megfelelően lehetett oktatni.

A szellemi életet és a kultúrát teljesen átalakították és a szovjet eszme képerre formálták, mint azt az alábbi részlet is mutatja: „*Ukrajnában a lakosság 80 százaléka írástudatlan és kulturálatlan volt. A sztálini öt éves tervek éveiben létrejött hatalmas szocialista ipar és modern kollektivizált mezőgazdaság, valamint a bölcs sztálini nemzetiségpolitika, amely a népek barátságán és szövetségén alapul, lehetővé tették, hogy létrejöjjön Ukrajna népének*

forma szerint nemzeti, tartalma szerint szocialista és magas fokú kulturája. A szovjet hatalom éveiben igazi kulturforgóradalom zajlott le. Elválasztották az iskolát az egyháztól, és általános ingyenes tankötelezettséget rendeltek el."¹⁷

„Az iskola, a Komszomol- és pionirszervezetek a szovjet ifjúságot hazaszeretetre, kötelességtudásra, fegyelmezettségre nevelik. Az iskola felruházza a gyermekeket a tudomány alapismereteivel, munkaszeretetre neveli őket."¹⁸

– olvashatunk az iskola feladatairól egy 1955-ös sajtópublikációban.

A tanárok sem voltak könnyű helyzetben, amikor egyik napról a másikra voltak kénytelenek megváltoztatni tanítási szokásaikat, de elsősorban a tanítandó anyag ideológiáját. Munkájukat állandóan ellenőrizték a párt-szervezetek, besúgók áldozataivá válhattak, és ha nem a szovjet ideológiának megfelelően végezték feladataikat, megdorgálták vagy elbocsátották őket. *„Pártunk és Kormányunk megköveteli a szovjet iskola tanáraitól és tanulóitól, hogy elsajátítsák a világ leghaladóbb tudományát, a szovjet tudományt, hogy méltó szeretet Hazánkhoz, Lenin-Sztalin pártjához hű, odaadó munkásává váljanak a kommunizmus építésének.*"¹⁹

A *Tanítunk lelkiismeretesen* című cikk a „levél a szerkesztőséghez” rovatban jelent meg, és beszámolt arról, hogy Loncsák Júlia vári tanárnő az iskolában fegyelmetlenül viselkedik és a gyerekeket nem szovjet szellemben neveli és tanítja.²⁰ A történet azonban ezzel nem ér véget, a következő számban a beregszászi népművelődési osztály nyilvánosságra hozta, hogy *„A levélben szerepelt vádak megfelelnek a valóságnak.*” Ezért Loncsák Júliát megdorgálták, és figyelmeztették, hogy az osztályban a nevelési munkát szovjet szellemben kell megjavítani. Mindezen túl a népművelődési osztály javaslatot tett Braun elvtársnak, a vári iskola igazgatójának, hogy szigorítsa meg az ellenőrzést Loncsák tanítónő munkája felett.²¹

Egy másik cikk már a tanárok „ellenőrzését” is említi és beszámol egy tanóra levezetéséről. Mint megtudhatjuk a cikkből, a berehovói esti iskola hét osztályát ebben az évben 211 tanuló látogatja. A tanároknak előkészületi füzeteket kell készíteni. Ezeket az előkészületi jegyzeteket előre egy hétre meg kell csinálni, s jóváhagyás végett a metodikai vezető elé terjeszteni. (Vajon ez nem az oktatási anyag rejtett cenzúrája? Lehet, hogy nem is a metodikát, mint inkább az ideológiát ellenőrizték?) Ezt követően a cikk egy történelemóra menetét írja le, ahol Joanovics elvtárs az V.b. osztálynak a spártai állam szerkezetét mutatja be. *„Joanovics elvtárs részletesen elmagyarázza, hogy az ércben gazdag ország, hogyan vált katonai osztályállammá, ahol a kereskedők és az iparosok súlyos adókat fizettek a legerősebb*

osztály, a katonaság fenntartására, míg a helóták, a legalacsonyabb osztály, a két felsőbb osztály jólétéért dolgozott rabszolgasorban.

– És a helóták nem lázadtak fel? – kérdezi Pincés Éva.

– Dehogyan nem! – feleli az előadó – lázadás lázadást követett, míg végre lerázták az igát és megdőlt Spárta hatalma.”

Majd összekötve a multat a jelennel az előadó megkérdezi:

– Melyik volt a világtörténelem legjelentékenyebb forradalma, melyben a nép győzött a kizsákmányoló osztály ellen?

– A Nagy Októberi Szocialista forradalom, amely a világ első szocialista országának megalakulásához vezetett – harsannak fel a tanulók.”²²

Sok olyan cikk van, amelyek egy vizsgázó diák feleletét mutatják be, mint például a *Történelemből felel egy szovjet tanuló* c. publikáció.

„Történelemből vizsgáznak a 4. számú nem teljes magyar iskola tanulói. Noszár Erzsébet felel. Tétele: A kereszties hadjáratok jelentősége. A kislány nagyszerűen jellemzi a kereszties hadjáratokat és azok célját. Egyes lovagok, sőt maga a pápa is az emberek ezreit küldték a biztos pusztulásba, csak azért, hogy minél többet rabolhassanak más népek javaiból, minél nagyobb területeket hódítsanak saját rabszolgatartóik részére és hogy a legigazott népekkel növeljék a rabszolgák hadát – felel Noszár Erzsébet. Azután összehasonlítja a kereszties háborukat a Nagy Honvédő Háboru harcaival, amikor Hitler hordái ugyanezt tették: halálba kergették a népek millióit, hogy a „nagy német gondolat megvalósulhasson”. A szovjet gyermek a meghamisíthatatlan történelmet tanulja. Ezért lesz belőle nyitott szemmel járó, helyesen gondolkodni tudó szovjet polgár.”²³A magyar nyelvórákat is át tudták alakítani szovjet szellemben, amit a *Vizsgák előtt* c. cikk ír le: „Ma Drávai Gizella tanítónő próbavizsgáztat az V. Osztályban magyar nyelvből. Tót Berta felel. Példamondata: Az államkölcsonnel elősegítjük Hazánk fejlődését. Felírja a táblára. Hazánkat kis „h”-valírja, de egy pillanat mulvaészreveszi a hibát és kijavítja.

– Miért javítottad ki – kérdi a tanítónő.

– Mert nekünk csak egy hazánk van! – felel őszinte meggyőződéssel Tót Berta”, majd hibátlanul elemzi a mondatot.²⁴

Az 1950-1960-as években nagy figyelmet fordítottak az orosz nyelv oktatásának népszerűsítésére. A sajtóanyagot figyelembe véve, ez a propaganda talán az egyik legfontosabb oktatási tényezőként jelent meg a helyi sajtóban.

„Soknemzetiségű államunkban nagy fontossága van az orosz nyelv tanításának. Különösen fontos ez kerületiünk magyar tannyelvű iskoláiban.

Az orosz nyelv tudása elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a tanulók gazdag ismeretekre tegyenek szert, megismerkedjenek a sok évszázados orosz kultúra, a nagyszerű orosz tudomány vívmányaival és a tudás fegyverével vértézzük fel magukat.” Ezt követően a cikk névlegesen is említ negatív és pozitív példákat, ahol megfelelő az orosz nyelv oktatása. Majd felhívja arra a figyelmet, hogy a kerület tanító gyűlésén fel kell tárnai a hibákat, rá kell mutatni a hibák okaira, s meg kell találni azok kiküszöböléséhez vezető utat. Láthatjuk, hogy a folyamat teljesen a „bolsevik” koreográfia szerint zajlik: rámutatunk a hibákra, majd jó kommunista módjára kiküszöböljük azokat.²⁵

„Szeretettel tanuljuk a nagy orosz nép nyelvét” – olvashatjuk óriási betűkkel szalagcímként a *Vörös Zászló* 1953. április 19-ei számában, melyben több példamutató cikkben is buzdít az orosz nyelv elsajátítására. Ezen az oldalon olyan gyöngyszemekkel találkozunk, mint például az alábbi két idézet:

„... ha megkérdeznék, ki tudja legjobban az orosz nyelvet, én azt válaszolnám – Sztálin. Tőle kell megtanulni a nyelv tömörségét, világosságát és kristálytisztaságát.” /Kalinin. M./

Az idézettel kapcsolatban megjegyzendő, hogy ezt már Sztálin halála után közölte a *Vörös Zászló*. Egy versben így beszél a költő:

„De ha még aggastyán néger is lennék,
Ki fáradt és semmit sem remél,
Oroszul még akkor is megtanulnék,
Mert Lenin is oroszul beszélt.”

/Majakovszkij/²⁶

Ezen kívül az *Ezen a nyelven beszélt Lenin és Sztálin* című cikkben Balácsi Rozália mutatja be az orosz nyelv fontosságát a magyarok számára: „Mi magyar nemzetiségű dolgozók, szükségét érezzük annak, hogy megtanuljuk az orosz nyelvet. Ezt nem csak gyakorlati szempontból tartottuk fontosnak, hanem főleg azért, mert úgy véltük, hogy az orosz nyelv tudása még szorosabbra fűzi a kapcsolatainkat idősebb testvéreinkkel, a nagy orosz néppel, segítségünkre lesz alaposabban megismerni a világ leghaladóbb kulturáját, az orosz kulturát, lehetővé teszi számunkra azt, hogy eredetiben olvassuk a világ legnagyobb lángelméinek Lenin Vlagyimir Iljicsnek és Sztálin Joszif Visszarionovicsnak műveit, az orosz és szovjet írók könyveit.”²⁷

A tanárok ösztönzése sem maradt el az orosz nyelv oktatása során, nem egyszer olvashatunk megrovó cikkeket, de akik a kommunista eszme szellemében végezték munkájukat, „értékes” kitüntetések kaptak. *„Már 21 éve tanítok, de egyedül a szovjet rendszerben méltányolják munkámat. Megkaptam „Az USzSzk érdemes tanítója” címet. A kitüntetés arra kötelez, hogy tovább küzdjek a jó előmenetelért a 6. számú iskolában, ahol az orosz nyelv előadója vagyok. Tanítványaimat az orosz nyelv iránti szeretetre nevelem. A félévi osztályozásnál a tanulók 96 százaléka jó előmenetelt ért el. Ez nem elégit ki. Arra törekszem, hogy az eredmény 100 százalékos legyen.”*²⁸

A felsőoktatás is hasonló szocialista eszmerendszert tükrözött. *„1945. október 18-án a Szovjet Kormány határozata alapján, Uzshorodon Állami Egyetemet szerveztek. Megvalósult a Kárpátontuliak évszázados álma és reménykedése – szélesre tárultak a főiskola kapui az egyszerű dolgozók előtt.”*²⁹ Az egyetem végzőseinek „tollából” származó írások is népszerűsítik a rendszert: *„1946-ban iratkoztam be az orvosi fakultásra. Most már nem volt súlyos gond a tandíj kifizetése. Ellenkezőleg, én kaptam ösztöndíjat az államtól. ...Most a belgyógyászati aspirantúra felvételi vizsgára készülök. S mikor sikerreket érek el a tanulás, vagy a beteggyógyítás terén, arra gondolok, hogy mindezt a Pártnak, a szovjet rendszernek köszönhetem.”*³⁰

Az oktatás mellett a kultúrát is a szovjet ideológia hatotta át. 1950-től a *Vörös Zászló* egyre több kulturális témájú cikket közölt, amelyek bolsevik szellemben fogalmazódtak. Magyar nyelvű kulturális programok sem voltak ritkák a vidéken: különböző rendezvények, felolvasások, irodalmi estek színesítették a szellemi életet, azonban ezekkel többet ártottak, mint segítettek a magyar lakosságnak.

1946-ban a helyi pártvezetés utasítására felülvizsgálták a könyvtárak, egyesületek könyvvállományát és a magyar könyveket kivonták a forgalomból, zömüket megsemmisítették. A magyar könyveket tízezerrel, „mint fasiszta irodalmat” szekerekkel vitték máglyára. Helyettük a „nép felvilágosítására”³¹ orosz és ukrán nyelvű politikai művekkel, Lenin és Sztálin generalisszimusz életét dicsőítő alkotásokkal látták el a könyvtárakat. Megtudjuk, hogy *„A körzeti kulturfelvilágosító osztályhoz ... 2284 könyv érkezett, ebből 551 magyar nyelvű. Ezek között nagy számmal szerepelnek szépirodalmi művek, így Fucsik: „A hóhér kötelén” című értékes műve, stb. Az érkezett könyvek között több a marxizmus-leninizmus kérdéseivel, továbbá mezőgazdasági kérdésekkel foglalkozó könyv szerepel.”*³²

A szovjet könyv a tudás kincstára című cikk így ír ezen nagyszerű szovjet alkotásokról: *„A fiatal szovjet értelmiség kommunista nevelésében nagy*

szerepet játszik a szovjet könyv. Minél több politikai művet, vagy szépirodalmi könyvet olvas valaki, annál szélesebb a látóköre, annál jobban érti meg a társadalom fejlődésének törvényeit, ösmeri meg a kommunizmus építésének mozgatóerőit."³³

A szovjet könyv mellett a szellemi élet más forrásai a különböző előadások voltak, ahol magyar és más „forradalmi” költők műveit mutatták be. Petőfi Sándorról például így nyilatkozott a Vörös Zászló: „A magyar költészet hatalmas alakja Petőfi, akinek művészete új utat nyitott meg a magyar irodalom fejlődésében. A szláv eredetű Petőfiben csodálatos módon találkozott össze a keletről örökölt forradalmi ösztön az alföldi rónák lírai hangulatérzéseiével. Művészetének legjavát a nagy cél elérése érdekében állítja be s nem csak szóval, hanem tettel, sőt életével is bebizonyította forradalmi állhatatosságát. A költő bátran és merészen ostromozza a fennálló hatalmi rendszert. „Akasszátok fel a királyokat” című költeményében a nép átkát fejezi ki az abszolutizmusra és a földesurakra.” Petőfi politikai éleslátásának és előrelátásának bizonyítéka az *Egy gondolat bánt engemet* című költeményben fogalmazódik meg: „vörös zászlók alá tömörülnek Európa szabad népei és egy csatasorban menetelnek a győzelem napja felé.”³⁴ Ez a cikk is hű bizonyítéka annak, hogy a szovjet propaganda milyen ügyesen át tudta formálni a történelmet és a költészetet saját szájíze szerint és a magyar nemzet egyik legnagyobb költőjét is a kommunizmus előhímökeként beállítva fel tudja használni saját önös érdekei elérésére. (A vörös zászlók, amiről a cikk ír, mégsem vörösek, mert az eredeti költeményben Petőfi „Pirosló arczczal és piros zászlókkal”³⁵ szavakat használ, nem pedig vöröset).

Az 1958. január 12-i szám különlegessége, hogy először olvashatunk a lapban a területünkkel és vidékünkkel kapcsolatos, magyar vonatkozású történelmi eseményekről Váradi-Sternberg János közreadásában. Habár e munka eléggé át van itatva a kommunista történet szemlélet ideológiájával, mégis meg kell jegyeznünk, hogy óriási lépést jelentett a magyar kultúrára és történelemre szomjazó kárpátaljai magyar lakosságnak és a szovjet időkben újrafarmálódó magyar kulturális életnek.³⁶

Szintén jelentős kulturális és társadalmi esemény lehetett a magyar kultúra hete, melyet 1959. december 14-21. között tartottak, a beregszászi kerületben. Habár ez a kultúrhét fontos lehetett a magyar kisebbség számára a Vörös Zászló csak két rövid cikk keretei között tesz róla említést.

Tehát ezekből a példákból láthatjuk, hogy a „magas fokú szovjet kultúra”, amely „formájában nemzeti, tartalmában szocialista”,³⁷ milyen eredményeket mutatott fel Kárpátalja területén a magyar lakosság körében. Mai

szemmel az a néhány kulturális engedmény természetesen nem tűnne jelentősnek, azonban a huszszovvi „enyhülés” kultúrpolitikájának eme hozadéka, a sztálini rémuralomhoz képest óriási pozitívumként hatott a kisebbségi sorsra kárhoztatott, épp csak formálódó magyar kulturális életre.

Összevetve a szakirodalmat a korabeli helyi sajtóval, megállapíthatjuk, hogy kisebb engedmények valóban történtek a magyar lakosság szellemi életében, azonban az is tisztán kivehető, hogy az oktatási és kulturális élet terén a sajtópublikációk egy bolsevik ideológiával átitatott, és a szovjet érdekeknek alárendelt idilli képet próbálnak festeni.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. *Наруци історії Закарпаття*. Том III (1946-1991). – Ред. кол.під кер.: Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2003.
2. BOTLIK JÓZSEF: *EgestasSubcarpathica. Adalékok az Északkeleti-Felvidék és Kárpátalja XIX-XX. századi történetéhez*. Ungvár-Budapest, Hatodik Síp Alapítvány, 2000.
3. CSANÁDI GYÖRGY: *Sorsfordító évek sodrásában*, PoliPrint Kiadó, Ungvár, 2004.
4. DUPKA GYÖRGY: *Kárpátalja magyarsága*. Markó és Kiss nyomda Kft, Budapest, 2000.
5. DUPKA GYÖRGY – HORVÁTH SÁNDOR – MÓRICZ KÁLMÁN: *Sorsközösség*. Kárpáti kiadó, Ungvár, 1990.
6. MÓRICZ KÁLMÁN: *Kárpátalja sorsfordulói*. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest, 2001
7. *Petőfi Sándor összes költeményei*. Az 1923-ban készült könyv változatlan utánnomása, Laude kiadó, Budapest, é.n.
8. SOÓS KÁLMÁN: *Tudományos könyvkiadás Kárpátalján a rendszerváltástól napjainkig (1985-2005)*. In: *A határon túli magyar tudományos könyvkiadás*. Összeállította és szerkesztette: SIMON ATTILA, Lilium Aurum könyvkiadó, Somorja-Dunaszerdahely, 2005.

FELHASZNÁLT SAJTÓPUBLIKÁCIÓK:

1. ARDÓ LÁSZLÓ: *Petőfi Sándor a szabadság dalnoka* // Vörös Zászló, 1948. március 14. 4. évfolyam 23 (243) szám.
2. BALÁZSI ROZÁLIA: *Ezen a nyelven beszélt Lenin és Sztálin* // Vörös Zászló, 1953. április 19. 9 évfolyam, 33. (884) szám.
3. DONICS T. A.: *A szovjet könyv a tudás kincstára* // Vörös Zászló, 1951. október 4. 7. évfolyam 78. (718) szám.
4. FODOR M.: *Tanul a munkásifjuság a berehovói esti iskolában* // Vörös Zászló, 1949. március 24. 5. évfolyam 24. (350) szám.
5. FODOR M.: *Vizsgák előtt* // Vörös Zászló, 1949. május 15. 5. évfolyam 39. (365) szám.
6. PÁNCÓ ISTVÁN: *Az Uzshorodi Egyetem nevelt* // Vörös Zászló, 1953. június 28. 9. évfolyam 53. (902) szám.
7. SAS A.: *Gyermeknevelés a kommunisták családjában* // Vörös Zászló, 1955. május 26. 11 évfolyam, 42. (1099) szám.
8. SEPA V.: *Javítsuk meg az orosz nyelv előadását* // Vörös Zászló, 1954. január 5. 10 évfolyam, 2. (955) szám.
9. STERNBERG J. I.: *A berehovói terület történelmi múltjából* // Vörös Zászló, 1958. január 12. 14. évfolyam, 6. (1459) szám.

10. SZ.N.: *A Sztalini Alkotmány Napja* // Vörös Zászló, 1948. december 5. 4. évfolyam 99. (319) szám.
11. SZ.N.: *Gazdagodj, virágozz Szovjetukrajna!* // Vörös Zászló, 1948. január 25. 4. évfolyam 10. (230) szám.
12. SZ.N.: *Kultúrforradalom* // Vörös Zászló 1948. január 25. 4. évfolyam 9. (229) szám.
13. SZ.N.: *Négy éves az Uzshorodi Állami Egyetem* // Vörös Zászló 1949. október 27. 5. évfolyam 86. (412) szám.
14. SZ.N.: *Szeretettel tanuljuk a nagy orosz nép nyelvét* // Vörös Zászló, 1953. április 19. 9 évfolyam, 33. (884) szám.
15. SZ.N.: *Szervezetten tartstak meg az iskolai vizsgákat* // Vörös Zászló 1949. május 25. 5. évfolyam 42. (472) szám.
16. SZ.N.: *Tanítunk lelkiismeretesen* // Vörös Zászló 1948. február 5. 4. évfolyam 12. (232) szám.
17. SZ.N.: *Tanítunk lelkiismeretesen* // Vörös Zászló 1948. január 20. 4. évfolyam 7. (227) szám.
18. SZ.N.: *Új könyvek érkeztek* // Vörös Zászló 1948. március 11. 4. évfolyam 22. (242) szám.
19. SZ.N.: *Virágzik a formájában nemzeti, tartalmában szocialista kultúra* // Vörös Zászló 1951. február 8. 7. évfolyam 12. (652) szám.
20. SZTANKOVICS F. I.: *Történelemből felel egy szovjet tanuló* // Vörös Zászló 1948. május 30. 4. évfolyam 45. (265) szám.
21. TIHANYI M.: *Megtisztelő kiüntetés* // Vörös Zászló, 1955. január 1. 11 évfolyam, 1. (1058) szám.

JEGYZETEK:

¹ Az Ukrajnai Kommunista (Bolshevik) Párt Beregszászi Körzeti Bizottságának, valamint a városi és körzeti végrehajtó bizottságának közlönye. 1962-től az Ukrajnai KB Kárpáton-túli területi bizottsága és a dolgozók képviselői területi tanácsának lapja, a berehovói területiális kolhozi-szovhozi termelési igazgatóság mellett.

² SOÓS KÁLMÁN: Tudományos könyvkiadás Kárpátalján a rendszerváltástól napjainkig (1985-2005). In: A határon túli magyar tudományos könyvkiadás. Összeállította és szerkesztette: Simon Attila, LiliumAurum könyvkiadó, Somorja-Dunaszerdahely, 2005.11.

³ BOTLIK JÓZSEF: *EgestasSubcarpathica*. Budapest, Hatodik Síp alapítvány, 2000. 287.

⁴ *Наруци історії Закарпаття*. Том III (1946-1991). – Ред. кол. під кер.: Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2003. 344.

⁵ *Наруци історії Закарпаття*. 2003. i. m. 341-354.

⁶ DUPKA-HORVÁTH-MÓRICZ: Sorsközösség. Kárpáti kiadó, Ungvár, 1990. 6-7.

⁷ MÓRICZ KÁLMÁN: Kárpátalja sorsfordulói. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest, 2001.142-143.

⁸ DUPKA GYÖRGY: Kárpátalja magyarsága. Markó és Kiss nyomda Kft., Budapest, 2000.31-32.

⁹ CSANÁDI GYÖRGY: Sorsfordító évek sodrásában, PoliPrint Kiadó, Ungvár, 2004. 216-218.

¹⁰ CSANÁDI GYÖRGY, 2004, i.m. 222.

¹¹ Soós, 2005. i. m. 13

¹² BOTLIK JÓZSEF, 2000. i. m. 289-290.

¹³ U.o. 290.

¹⁴ A körzeti lap célja, hogy magyar nyelven tájékoztasson, a falvak és városok esetében sosem használta a magyar, csak az orosz változatot. (pl. Beregszász-Berehovo, Csetfalva-Csetovo stb.) A „Vörös Zászló” nem használta a hosszú „r”, „ú” és „ü” betűket. Valamint a

magyar neveket is az orosz helyesírás szabályai szerint használta: családnév, keresztnév és az apa neve, (pl. Brekovszki Judit, apja István) ezzel is figyelmen kívül hagyva a magyar helyesírás szabályait, összemossa azt az oroszsal.

¹⁵ SZ.N.:ASztalini Alkotmány Napja // Vörös Zászló, 1948. december 5. 4. évfolyam 99. (319) szám.

¹⁶ SZ.N.:Gazdagodj, virágozz Szovjetukrajna! // Vörös Zászló, 1948. január 25. 4. évfolyam 10. (230) szám.

¹⁷ SZ.N.:Kulturforradalom// Vörös Zászló 1948. január 25. 4. évfolyam 9. (229) szám.

¹⁸ SAS A.: Gyermeknevelés a kommunisták családjában // Vörös Zászló, 1955. május 26. 11 évfolyam, 42. (1099) szám.

¹⁹ SZ.N.: Szervezetten tartjuk meg az iskolai vizsgákat // Vörös Zászló 1949. május 25. 5. évfolyam 42. (472) szám.

²⁰ SZ.N.: Tanítsunk lelkiismeretesen // Vörös Zászló 1948. január 20. 4. évfolyam 7. (227) szám.

²¹ SZ.N.:Tanítsunk lelkiismeretesen // Vörös Zászló 1948. február 5. 4. évfolyam 12. (232) szám.

²² FODOR M.:Tanul a munkásifjúság a berehovói esti iskolában // Vörös Zászló, 1949. március 24. 5. évfolyam 24. (350) szám.

²³ SZTANKOVICS F. I.: Történelemből felel egy szovjet tanuló // Vörös Zászló 1948. május 30. 4. évfolyam 45. (265) szám.

²⁴ FODOR. M.: Vizsgák előtt // Vörös Zászló, 1949. május 15. 5. évfolyam 39. (365) szám.

²⁵ SEPA V.: Javítsuk meg az orosz nyelv előadását // Vörös Zászló, 1954. január 5. 10 évfolyam, 2. (955) szám.

²⁶ SZ.N.: Szeretettel tanuljuk a nagy orosz nép nyelvét // Vörös Zászló, 1953. április 19. 9 évfolyam, 33. (884) szám.

²⁷ BALÁZSI ROZÁLIA: Ezen a nyelven beszélt Lenin ésSztálin // Vörös Zászló, 1953. április 19. 9 évfolyam, 33. (884) szám.

²⁸ TIHANYI M.: Megtisztelő kitüntetés // Vörös Zászló, 1955. január 1. 11 évfolyam, 1. (1058) szám.

²⁹ SZ.N.: Négy éves az Uzshorodi Állami Egyetem // Vörös Zászló 1949. október 27. 5. évfolyam 86. (412) szám.

³⁰ PÁNCÓ ISTVÁN:Az Uzshorodi Egyetem nevelt // Vörös Zászló, 1953. június 28. 9. évfolyam 53. (902) szám.

³¹ BOTLIK JÓZSEF, 2000. i. m 285.

³² SZ.N.: Uj könyvek érkeztek // Vörös Zászló 1948. március 11. 4. évfolyam 22. (242) szám.

³³ DONICS T. A.: A szovjet könyv a tudás kincstára // Vörös Zászló, 1951. október 4. 7. évfolyam 78. (718) szám.

³⁴ ÁRDÓ LÁSZLÓ: Petőfi Sándor a szabadság dalmoka // Vörös Zászló, 1948. március 14. 4. évfolyam 23 (243) szám.

³⁵ *Petőfi összes költeményei.* Az 1923-ban készült könyv változatlan utánnomása, Laude kiadó, Budapest

³⁶ STERNBERG J. I.:Aberehovói terület történelmi multjából // Vörös Zászló, 1958. január 12. 14. évfolyam, 6. (1459) szám.

³⁷ SZ.N.:Virágzik a formájában nemzeti, tartalmában szocialista kultúra // Vörös Zászló 1951. február 8. 7. évfolyam 12. (652) szám.